

**ПРОГРАМА З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ - КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО
ПРОБЛЕМ КОМУНІКАЦІЇ**

Актуальність даної статті полягає у тому, що проблеми викладання рідної мови в середній та вищій освіті Франції набувають надзвичайно важливого значення. Нова програма з французької мови та літератури зберігає закладену в попередній програмі орієнтацію на досягнення триєдиної педагогічної мети: 1) опанування мовою, 2) оволодіння культурою і 3) засвоєння методів комунікативної діяльності. [4, с. 164]

Разом з тим, ці пріоритети набувають у новій програмі подальшої конкретизації й уточнення. Зокрема, робиться акцент на необхідності формувати в учнів навичок усного мовлення, а також уміння використовувати набуті знання в усному та письмовому спілкуванні. Поняття мовлення розуміється і тлумачиться французькими фахівцями досить широко й охоплює такі складові: а) розмовна, літературна мова, б) читання і в) письмо. Комплексний підхід до цих видів мовної практики дозволяє структурувати зміст цієї дисципліни за принципами єдності та поступальності. [3, с. 123]

Мінімально необхідний обсяг знань з цього предмета визначено для кожного з чотирьох років навчання в коледжі. Однак, враховуючи той факт, що вивчення французької мови та літератури не вкладається в жорсткі логічні та хронологічні рамки розкладу, вчителям надається певна свобода щодо визначення навчальних цілей на окремих етапах вивчення цієї дисципліни.

Разом з тим, робиться застереження щодо невиправданих повторів і протиставлень окремих блоків знань у процесі досягнення загальних навчальних орієнтирів. З метою уникнення таких явищ програма містить перелік обов'язкових знань і видів навчальної компетентності, якими учні повинні володіти на кінець кожного з навчальних років. На вчителів же покладається завдання розподілити обов'язковий мінімум навчального матеріалу за конкретними темами і рубриками, хронологізувати його, узгодити з розкладом, адаптувати до практично здійснюваного навчального процесу.

Найзагальнішими орієнтирами, яких необхідно досягти в процесі реалізації нової програми з французької мови та літератури, є:

- розвиток громадянських якостей учнів – здатності до свідомої, самостійної і відповідальної суспільної діяльності, до вміння вільно висловлювати власні погляди, розуміти співрозмовника, поважати його думку, до засвоєння ціннісно-сміслових основ буття;
- формування світогляду;
- фундаменталізація знань, залучення та розвиток творчої уяви учнів у процесі їх засвоєння;
- естетизація знань, прищеплення мовного та літературного смаку. [1, с. 27]

На кожному з етапів загальні дидактичні цілі конкретизуються з урахуванням необхідності досягнення учнями певних рівнів компетентності, насамперед у таких видах навчальної діяльності, як розповідне та аргументаційне мовлення.

І хоча ці види мовної підготовки тісно пов'язані між собою та позначені кумулятивним і взаємопроникливим характером, французькі педагоги наполягають на тому, що необхідно допомагати учням усвідомлювати і розрізняти їхню специфіку.

Згідно з програмою в шостому класі коледжу (перший рік навчання) основна увага має приділятися ідентифікації розповідної та аргументаційної складових мовлення в процесі читання, усного та письмового відтворення текстів, формулювання та висловлювання власної думки учнів тощо.

У 5–4 класах розвиток розповідного мовлення має здійснюватись переважно завдяки вправлянню учнів у таких формах мовної діяльності, як розповідь та опис. Натомість розвиток аргументаційного мовлення здійснюється здебільшого в процесі опанування учнями навичок пояснювальної розповіді. Учні третього завершального класу коледжу мають засвоїти основні форми аргументації й максимально збагатити набуті попередньо навички розповідного мовлення.

У контексті реалізації міжпредметних зв'язків на вчителів історії-географії покладається завдання розвивати розповідне мовлення учнів, а вчителі предметів природничо-математичного циклу мають сприяти розвиткові аргументаційного мовлення. У процесі вивчення іноземних мов рекомендується повсякчас, при найменшій нагоді здійснювати порівняння мовних структур (зокрема граматичних) з відповідниками рідної мови. У контексті розвитку міжпредметних зв'язків французької мови та літератури з пластичними мистецтвами пропонується використання під час уроків художніх творів – картин, ілюстрацій, малюнків. З метою кращого розуміння та інтерпретації учнями друкованих текстів рекомендується використання комп'ютерів, тобто застосування знань, набутих учнями в процесі вивчення шкільного предмета «Технологія».

Знання, яких учні набувають у процесі вивчення французької мови та літератури, повинні перебувати в нерозривній єдності з умінням застосовувати їх на практиці. З цієї точки зору, на думку французьких фахівців, важливо розрізняти пасивні та активні лінгвістичні знання.

Важливо з'ясувати, який навчальний матеріал учень здатен лише сприйняти й усвідомити (пасивні знання), а які – відтворити. Скажімо, для учнів шостого класу (перший рік коледжу) учневі достатньо лише навчитися розрізняти і розуміти загалом нескладні зразки аргументованого мовлення, тоді ж як учень третього класу коледжу (четвертий рік навчання) має широко практикувати розповідне та аргументаційне мовлення в усній та письмовій формах.

З кожним роком навчання в коледжі учні мають досягати дедалі більшої вправності в читанні, письмі, усному мовленні. Передбачається, що в процесі виконання усних та письмових вправ, занять поезією та театральною діяльністю школярі збагачуватимуть і поглиблюватимуть мовні знання та навички.

З метою активізації знань з рідної мови рекомендується також широке застосування таких видів навчальної діяльності, як: а) усне повідомлення; б) читання текстів, складність яких поступово зростає; в) переказування текстів; г) самостійне редагування текстів; д) написання творчих робіт.

Вивчення мови й літератури в коледжі, на думку фахівців, не є метою в собі. Провідним орієнтиром має бути розвиток мовленнєвих здібностей учнів, уміння застосовувати мовні знання в різноманітних комунікативних ситуаціях. Читання, письмо та усне мовлення є лише практичними засобами, інструментами в досягненні головних цілей та завдань.

Аналізуючи комунікативні ситуації, французькі фахівці розподіляють їх на різновиди відповідно до: а) очікуваного та досягнутого ефекту (переконання, інформування, умовляння, зворушення та ін.); б) функціонального значення (розповідь, опис, пояснення, аргументація, твердження тощо); в) частоти вживання. [2, с. 134]

У процесі добору змісту програм з французької мови до уваги бралися переважно частота вживання та функціональне призначення мовних конструкцій. Урахування критерію досягнутого ефекту, або спричиненого враження, є проблематичним з дидактичної точки зору, оскільки подібні мовні зразки можна ідентифікувати і зрозуміти лише у конкретному соціальному контексті (те, що є переконливим для однієї людини, не обов'язково буде таким самим для іншої).

Прикладом неоднозначності мети висловлювання та спричиненого ефекту комунікативного повідомлення у французькій мові може бути фраза про заборону куріння. Сформульована за допомогою наказової форми дієслова, ця мовна конструкція може бути сприйнята як наказ припинити курити, або ж як вияв турботи про здоров'я громадян, або ж і як попередження про штрафні санкції.

Вивчення літературних творів тісно переплітається з вивченням мови, адже історичні та культурні особливості твору стають зрозумілими значною мірою саме завдяки розумінню мовного стилю та його жанру. Тому доцільно й необхідно вивчати змістову сутність літературних творів у тісному взаємозв'язку з їхньою формою.

У дидактичних порадах щодо вивчення французької літератури зазначається, що не варто спиратись лише на класичні літературні жанри. Важливо залучати тексти найрізноманітнішого характеру. Скажімо, лист може стати об'єктом для вивчення як зразок епістолярного стилю і водночас як буденне явище повсякденного життя.

Отже, учні повинні опанувати літературні жанри в процесі ознайомлення з різноманітними текстами і творами як класичними, так і сучасними. Разом з тим, учнів необхідно навчати вирізняти класику з-поміж усього різноманіття літературних творів.

Більшість програмових літературних творів призначається для самостійного прочитання учнями в позаурочний час. Завдяки цьому вони матимуть змогу ознайомитися з літературними першоджерелами в повному обсязі і сприйняти їх цілісно, а не фрагментарно.

У культурологічних питаннях, зазначають автори програми, не варто вдаватися до дискусій та доведень. Важливіше надавати учням не стільки широкі, скільки чітко окреслені культурні орієнтири. У виборі таких орієнтирів не бажано спиратися лише на попередньо набутий індивідуальний культурний та мовний досвід школярів, оскільки це посилить соціокультурну нерівність серед дітей – вихідців із різних соціальних груп.

Загальноновизнана художня та культурна цінності обов'язкових для прочитання школярами літературних творів мають бути визначальними в процесі їх добору. Рекомендовані твори можуть пропонуватись як за конкретним списком, так і за вказівкою на загальну рубрику, яка охоплює низку однотипних творів, з-поміж яких учні мають обирати один або декілька.

З метою уникнення повторюваності у звертанні до конкретних літературних матеріалів учитель має спланувати навчальну діяльність на перспективу й обирати такі із творів, які є найбільш значущими і необхідними в контексті досягнення кінцевих орієнтирів у вивченні французької літератури в коледжі. Планування реалізації змісту програм з французької мови та літератури з урахуванням кінцевих перспектив надає можливості уникнути непорозумінь та ускладнень, пов'язаних, наприклад, зі зміною вчителя, або, у разі необхідності, вдаватись до повторення пройденого матеріалу, проведення занять із слабкими учнями тощо.

Програмові знання з французької мови та літератури у французькому коледжі підлягають загальній хронологізації та систематизації відповідно до визначних

культурно-історичних епох від Античності до наших днів. Ураховуючи те, що давні тексти є достатньо складними для розуміння та опанування учнями, автори програми рекомендують проходити розділи програми «Культурні витoki», які вивчаються у всіх класах коледжу, в оглядовому плинні, розглядаючи при цьому окремі фрагменти, зразки оригінальних літературних пам'яток. [5, с. 85]

Уміння читати французькі фахівці вважають важливим інструментом досягнення загальної пізнавальної компетентності учнів. Важливо, зазначають вони, щоб процес навчання читанню приносив емоційне задоволення учням і водночас забезпечував формування їхніх умінь та навичок в усній мові та письмі. З метою досягнення цих орієнтирів учитель має пропонувати учням найрізноманітніші тексти та твори для прочитання – документальні, класичні, бестселери тощо. [2, с. 143]

Відповідно до жанру та складності твору, який вивчається, учитель має обирати метод роботи з ним – прочитання з початку або з кінця, загальне ознайомлення зі змістом або ж із окремими фрагментами тощо. Компетентне прочитання текстів передбачає навички розпізнавання різновидів мовних стилів та вміння їх використовувати.

У процесі навчання автори програми рекомендують поєднувати швидке читання літературних творів, загальне число яких повинно сягати 36 (без урахування документальних текстів), з більш детальним прочитанням окремих фрагментів. Учителям французької мови та літератури рекомендується реалістично і виважено підходити до добору літературних текстів та творів, враховувати їхній обсяг та ступінь складності, аби уникнути перевантаження учнів.

Значну увагу в процесі прочитання літературних творів та їх фрагментів потрібно надавати їх творчому сприйняттю та осмисленню учнями. Однак, розвиваючи в учнів уміння сприймати естетичні якості тексту, учитель не повинен забувати й про необхідність формування та вдосконалення розмовних навичок школярів. Опанування учнями навичок швидкого, аналітичного і свідомого читання, перетворення їх на самостійних, компетентних читачів,

прищеплення їм смаку до читання визначаються як пріоритетні кінцеві цілі навчання читання у французькому колежі.

У рамках навчання важливо значення здобувають різні аспекти оцінювання знань та умінь учнів.

Діагностичне оцінювання. На початку першого року навчання в колежі оцінювання знань з французької мови та літератури має на меті насамперед визначити індивідуальні навчальні досягнення учнів на початковому етапі колежової освіти і скоригувати навчальний процес відповідно до отриманих результатів цього діагностичного оцінювання. На початку 5-го, 4-го і 3-го класів учитель проводить аналогічний контроль учнівських знань з метою опрацювання річних планів навчальної роботи, вибору найбільш оптимальних шляхів їх реалізації з урахуванням індивідуальних навчальних потреб учнів.

Поточне оцінювання. У процесі навчання учитель не обмежується оцінюванням самих лише контрольних робіт та вправ. Він практикує різні форми поточного оцінювання, які стосуються читання, письма, усного мовлення. [2, с. 146]

Ураховуючи поточні оцінки учнів, учитель вносить корективи у викладацьку діяльність, адаптує ритм та навантаження навчальної роботи до потреб і можливостей учнів. Наприкінці кожного тематичного блоку програми успіхи учнів оцінюються за результатами підсумкової роботи або серії робіт.

Перевіряється насамперед відповідність засвоєних учнями знань навчальним цілям, які передбачає той чи той блок програми. Отримані результати слугують для планування та здійснення занять з учнями на наступних етапах навчання з метою надолуження прогалин у знаннях, якщо такі трапляються. Оцінки, які виставляє вчитель, повинні комплексно враховувати навчальні досягнення учнів у читанні, письмі, усному мовленні.

У процесі переходу від однієї теми до іншої учням повинна надаватись інформація щодо досягнутих ними успіхів в опануванні програмових знань як у формі коментарів, так і виражена у балах. У французьких колежах досить популярним є рейтинговий метод оцінювання, тобто визначення місця кожного

учня в класі відповідно до кількості набраних балів. У процесі його застосування особливо важливо, на думку французьких фахівців, добирати в контрольних роботах однотипні та еквівалентні за складністю завдання для учнів однакової вікової категорії.

Критерії оцінювання. У програмі зазначається, що невдачі в опануванні предмета вивчення мають розцінюватися не стільки як помилки, скільки як труднощі, які необхідно долати. Основним критерієм оцінювання успішності учнів є відповідність їхніх навчальних результатів окресленим програмою дидактичним цілям за кожною із навчальних тем. У ході вивчення французької мови та літератури, як і інших предметів у коледжі, ураховуються показники, які не підлягають кількісній або цифровій інтерпретації та обробці. [5, с.104]

Стабільно слабка успішність учнів класу з окремих дисциплін слугує оцінкою якості навчального процесу загалом і має сигналізувати про необхідність вдаватися до змін у навчальному ритмі, корекції навчального плану, пошуку нових методик навчання тощо.

Усне та письмове оцінювання передбачає ознайомлення учнів з конкретними вимогами стосовно кожного з видів навчальної діяльності – читання, письма, усного мовлення. Окрім того, детальних коментарів вимагають успіхи та невдачі учнів у навчанні, а також можливі шляхи покращення набутих знань.

Заохочується і така форма контролю, як самостійне оцінювання учнями власних знань або ж знань своїх однокласників.

Здійснюючи оцінювання успішності учнів з рідної мови та літератури, французькі вчителі прагнуть урахувати перспективи молоді щодо практичного застосування набутих знань та вмінь у майбутньому. З огляду на це, збільшується увага насамперед до усних форм контролю засвоєння учнями програмових знань, зокрема їхнього вміння висловлюватись, сприймати й розуміти мовлення на слух.

У рекомендаціях щодо оцінювання навчальних досягнень учнів у читанні наголошується на необхідності сприяти індивідуальній творчості учнів у роботі з друкованими текстами. З цією метою необхідно розрізняти вільне й аналітичне

читання. Навіть практикуючи читання задля читання (тренування в техніці), за умови творчого підходу можливо сприяти формуванню в учнів смаку до книги.

Таким чином, новітні навчальні програми – основа базової шкільної освіти сьогодення. Для успішного їх освоєння вводиться нова програма з дисципліни «Технологія», яка передбачає обов'язкове опанування учнями комп'ютерної грамоти.

До вивчення інших дисциплін – історії, математики, фізики, хімії тощо – було висунуто вимогу розвивати культуру наукового мислення учнів рідною мовою, уміння аргументувати і логічно формулювати думку, критично та неупереджено сприймати нові знання. Це передбачає також і опанування мови навчального предмета — засвоєння необхідного понятійного апарату, спеціальної термінології, способів викладу та аргументації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Champagne D., Chauvel D. Du langage à la grammaire : une démarche pour explorer et analyser la langue.// Retz, 2001. – 127 p.
2. Jarrety M. Proposition pour les enseignements littéraires.// Puf, 2000. – 189 p.
3. Jean G. Lire à haute voix : histoire, fonction et pratique de la lecture oralisée.// Les éditions ouvrières, 1999. – 175 p.
4. Ravoire G., Simonpoli J.-F. Compétences en français au cycle deux : apprentissage et bilans au CE 1.// Hachette, 2000. – 256 p.
5. Sachot M. Le référentiel d'apprentissage et de formation un outil didactique.// CIRID d'Alsace, 1998. – 160 p.